

ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΜΑΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ

Υπό τοῦ Καθηγητοῦ κ. Β. Γ. ΒΑΛΛΩΡΑ

Αἱ βασικαὶ τοῦ πληθυσμοῦ μας πλαστοურγαὶ δυνάμεις, τῆς ἀναπαραγωγῆς δηλαδή, τῆς φθορᾶς καὶ τῆς μεταναστεύσεως, ἐσημείωσαν τελευταίως μίαν δυσσίωνον διὰ τὸ μέλλον τῆς χώρας μας κάμψιν. Αἱ κατ' ἔτος γεννήσεις ἐλαττοῦνται βραδέως μέν, ἀλλ' ἀσφαλῶς, καὶ οἱ θάνατοι πληθύνονται ἀντιστοίχως, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀποδημία ἔλαβε τὰς διαστάσεις ὁμαδικῆς «ἐξόδου», ἡ ὁποία μηδενίζει σχεδὸν τὴν κατ' ἔτος μικρὰν βιολογικὴν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ μας. Ἀπὸ τῆς δημογραφικῆς πλευρᾶς, ἡ προπολεμικὴ Ἑλλάς ἦτο διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν σημερινήν, ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη ἔγινε πρὸς τὸ χειρότερον, ὅπως φαίνεται εἰς τὸν κάτωθι πίνακα 1.

Πίναξ 1. — Οἱ δημογραφικοὶ συντελεσταὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος (ἐτήσιοι μέσοι ὄροι, δι' ἐκάστην περίοδον)

Ἐπὶ χιλίων κατοίκων	1933—37	1955—59	1960—63
Γεννήσεις ζώντων	28,4	19,3	18,1
Θάνατοι ἐν γένει	15,4	7,3	7,7
Μετανάσται (μόνιμοι)	0,5	3,5	9,4 *
Ἐτησίᾳ αὐξησις	12,5	8,5	1,0

* Μετανάσται περιόδου 1960—1964.

Ἐκαλλιτέρευσε βεβαίως, ἐν τῷ μεταξύ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ μέσου Ἑλληνοσ, διότι ὑπεχώρησεν ὁ ἀναλφαβητισμὸς (ἀπὸ 42 % κατὰ τὸ 1928, εἰς 18 % κατὰ τὸ 1961), καὶ ἠυξήθη τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν ἔθνικὸν εἰσόδημα (ἀπὸ \$ 83 κατὰ τὸ 1935, εἰς \$ 400 περίπου σήμερον), ἐνῶ ἡ διατροφή του προσήγγισε τὰ βιολογικὰ πρότυπα, μὲ 2940 θερμίδας κατὰ κεφαλὴν - 24ωρον, (ἐναντι 2500 κατὰ τὸ 1949) καὶ 28 γραμμάρια πρωτεΐνης ζωϊκῆς προελεύσεως (ἐναντι 17 μόνον γραμ. πρὸ 15ετίας). Ἡ βελτίωσις δὲ αὕτη συμβαδίζει,

ὡς ἀνεμένετο, μὲ τὴν ἐν τῷ μεταξύ ἐπιτευχθεῖσαν περιστολὴν τῆς γενικῆς θνησιμότητος, εἰς τὸ ἡμισυ περίπου τοῦ προπολεμικοῦ ἐπιπέδου. Διατί ὅμως ἐλαττοῦνται αἱ κατ' ἔτος γεννήσεις, οἱ θάνατοι πορεύονται τώρα τὴν ἀνιούσαν καὶ αὐξάνεται διηλεκτῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποδημούντων ; Εἰς τὴν κατωτέρω σύντομον ἀνάλυσιν διαφαίνεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐπίμαχα αὐτὰ ἐρωτήματα.

Γονιμότης

Ἡ ἀνανέωσις τοῦ πληθυσμοῦ μας γίνεται, κυρίως, μὲ τὰ τέκνα τῶν ἐγγάμων ζευγῶν, δεδομένου ὅτι, τὰ ἐν Ἑλλάδι δηλούμενα κατ' ἔτος ἐξώγαμα βρέφη, ἀποτελοῦν ἀσήμαντον μειονότητα (1,3 % περίπου), ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλας τινὰς χώρας, ὅπου τὸ ποσοστὸν τῶν ἐξωγάμων εἶναι δέκα ἕως εἴκοσι φορές μεγαλύτερον. Σήμερον, αἱ παρ' ἡμῖν ἐγγαμοὶ γυναῖκες τῆς ἀναπαραγωγικῆς ἡλικίας (15 - 49 ἐτῶν), εἶναι σημαντικῶς περισσότεραι (1.320 χιλιάδες κατὰ τὸ 1961, ἔναντι 905 χιλ. κατὰ τὸ 1928), καὶ ὅμως φέρουν εἰς τὸν κόσμον 150.000 περίπου ζῶντα βρέφη, κατ' ἔτος, ἀντὶ τῶν 200.000 περίπου τῆς προηγουμένης γενεᾶς. Ἡ μείωσις αὕτη τῶν γεννήσεων πρέπει νὰ εἶναι ἠθελήμενη, διότι ἡ βιολογικὴ γονιμότης τοῦ Ἑλληνοσ παραμένει ἀσφαλῶς ἀμείωτος, μεταξύ δὲ τῶν παραγόντων, οἵτινες συνεργοῦν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, δύνανται νὰ μνημονευθοῦν οἱ ἀκόλουθοι :

α. — Οἱ νεόνυμφοι εἶναι σήμερον περισσότερον ἐγγράμματοι καὶ πλέον ὄριμοι κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακος 2. Ἐντὸς δηλαδὴ τῆς τελευταίας 25ετίας, οἱ ἀγράμματοι γαμβροὶ περιορί-

Πίναξ 2. — Ἀγράμματοι νεόνυμφοι καὶ διάμεσος ἡλικία (ἡλικία μέχρι τῆς ὁποίας συμπληροῦνται 50 % τῶν γάμων) γαμβροῦ καὶ νύμφης, ἐπὶ 100 γάμων. Ἑλλάς, ἐτήσιοι μέσοι ὄροι.

Νεόνυμφοι	Ἀγράμματοι %		Διάμεσος ἡλικία	
	1933 - 37	1959 - 63	1933 - 37	1959 - 62
Γαμβροὶ	10,0	2,3	27,3	28,6
Νύμφαι	37,1	6,0	23,3	24,4

σθησαν κατὰ 72 %, καὶ αἱ ἀγράμματοι νύμφαι κατὰ 84 % τοῦ προπολεμικοῦ τῶν ἐπιπέδου, ἐνῶ ἡ διάμεσος ἡλικία τῶν νεονύμφων εἶναι κατὰ ἐν καὶ πλέον ἔτος μεγαλύτερα, σήμερον, παρὰ κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἀποφεύγεται ὁ γάμος τῶν πολὺ νεαρῶν νεονύμφων, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ εὐθύνη τῆς οἰκογενείας ἔρχεται, ἴσως, ἐνωρίτερον τοῦ δέοντος, οἱ ἐκ τῆς μητρότητος δὲ κίνδυνοι εἶναι μεγαλύτεροι διὰ τὴν ἀνήλικον μητέρα. Ἡ μικρὰ ὅμως αὕτη ἀναβολὴ τοῦ γάμου περιορίζει, ἀντιστοίχως, καὶ τὴν διάρκειαν τῆς γονίμου περιόδου τοῦ ζεύγους.

β. — Ἡ περίοδος τῆς τεκνογονίας περιορίζεται τώρα κατὰ προτίμησιν, εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς ἀναπαραγωγικῆς περιόδου τῆς γυναικός, ὅπως

φαίνεται εις τὸν πίνακα 3. Οὕτως, ἀντὶ τῶν 3,7 βρεφῶν, τὰ ὅποια ἔφερον εἰς τὸν κόσμον ἢ Ἑλληνίς τῆς προπολεμικῆς περιόδου, ἡ σημερινὴ μητέρα, γεννᾷ ὀλιγώτερα τῶν 2,2 ζώντων βρεφῶν καὶ ἀποφεύγει, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν κύησιν, ἢ ἴτην γέννησιν βρέφους, πρὸ τοῦ 20οῦ ἔτους, καί, ἐπίσης, μετὰ τὸ

*Πίναξ 3. — Γεννήσεις ζώντων, ἐπὶ 1.000
γυναικῶν, εἰς ἐκάστην ομάδα ἡλικιῶν. Ἑλλάς
ἐτήσιοι μέσοι ὄροι.*

Ἡλικία μητρὸς	1933 — 37	1956 — 59	1960 — 63
15 — 19	18	13	14
20 — 24	129	101	106
25 — 29	206	154	145
30 — 34	178	110	104
35 — 39	141	55	47
40 — 44	52	17	13
45 — 49	13	3	2
Σύνολον	3.685	2.275	2.169

35ον ἔτος τῆς ἡλικίας της. Μόνον 15% τῶν βρεφῶν γεννῶνται, σήμερον, ἀπὸ μητέρας ἄνω τῶν 35 ἐτῶν, ἐνῶ αἱ μητέρες τῶν σημερινῶν μητέρων, ἐξηκολούθουν ἀνεμπодίστως τὴν τεκνογονίαν, μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἀναπαραγωγικῆς τῶν ἡλικίας, προσθέτουσαι 28% τῶν τέκνων τῶν, μετὰ τὴν ἡλικίαν τῶν 35 ἐτῶν.

γ.— *Αἱ σημεριναὶ μητέρες προσανατολίζονται ὁλονὲν καὶ περισσότερον πρὸς δύο, ἢ, τὸ πολὺ, τρία ἐν ὄλῳ τέκνα*, χαρακτηρίζουσαι προφανῶς, τὰς ἐπὶ πλέον γεννήσεις ὡς ἀνεπιθυμήτους. Τοῦτο καταφαίνεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακος 4, ὅπου ἡ συχνότης τῶν γεννήσεων πρωτοτόκων καὶ δευτεροτόκων βρεφῶν παρέμεινεν, πρακτικῶς, ἀναλλοίωτος, κατὰ τὴν τελευταίαν 25ετίαν, ἀλλ' αἱ γεννήσεις τῶν τριτοτόκων περιορίσθησαν κατὰ 50% περίπου, καὶ ἐκεῖναι τῶν μεγαλύτερας σειρᾶς βρεφῶν κατὰ πολὺ περισσότερον. Σήμερον τὰ ἄνω τῆς τρίτης σειρᾶς τέκνα, μόλις ἀποτελοῦν 10% τοῦ συνόλου, ἔναντι 40%, κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον.

Ἄλλ' αἱ στατιστικαὶ αὐταὶ διαπιστώσεις δὲν μᾶς δίδουν τὰ κίνητρα, οὔτε τὰ μέσα δι' ὧν ἐπιχειρεῖται σήμερον, καὶ προφανῶς ἐπιτυχῶς, ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ οἰκογένειαν τέκνων. Τοῦτο ἐπεξητήθη εἰς ἐκτεταμένην ἔρευναν τοῦ *Πανεπιστημικοῦ Κέντρου Δημογραφικῶν Ἐρευνῶν* (ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γράφοντος) (1), κατὰ τὴν ὁποίαν διηρευνήθη ἡ ἀνα-

1) Βλ. V. G. Valaoras, e.a. «Control of Family Size in Greece». Population Studies. March 1965.

παραγωγική ιστορία (και αἰ ἐπὶ τοῦ προγραμματισμοῦ τῆς οικογενείας ἀντιλήψεις), 4.000 περίπου γυναικῶν, εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας, μὲ τὰ κάτωθι διαφωτιστικὰ εὐρήματα. Εἰς τὸ ἐρώτημα, ἔαν οἱ γονεῖς θὰ ἤθελον νὰ κανονίζουσι, ἐκ τῶν προτέρων, πότε καὶ πόσα ἐν συνόλῳ τέκνα θὰ

Πίναξ 4. — Γεννήσεις ζώντων, ἐπὶ 1.000 γυναικῶν, ἡλικίας 15 — 49 ἐτῶν, κατὰ σειρὰν τοκετοῦ. Ἑλλάς, ἐτήσιοι μέσοι ὄροι.

Σειρὰ γεννήσεως	1936	1956 — 59	1960 — 63
Πρωτότοκα	26,3	28,8	28,2
2 »	22,5	21,4	22,7
3 »	19,2	10,1	9,4
4 »	16,0	4,9	4,0
5 »	11,7	2,7	2,0
6 »	7,3	1,5	1,2
7 »	4,0	0,9	0,8
8 »	2,2	0,2	0,2

ἀποκτήσουσι, 92 % ἀπήντησαν καταφατικῶς, ὀλίγοι ἠρνήθησαν ν' ἀπαντήσουσι, καὶ ἐλάχισται εἶπαν «ὄσα παιδιὰ θέλει ὁ Θεὸς ἄς μοῦ δώσῃ». Ἐὰν ὁμως ἤρχιζαν σήμερον τὸν ἔγγαμον αὐτῶν βίον, αἱ νεώτεροι μητέρες εἶπαν ὅτι θὰ ἤθελαν ν' ἀποκτήσουσι δύο, ἢ τὸ πολὺ, τρία ἐν συνόλῳ τέκνα, αἱ περισσότερον δὲ ἡλικιωμέναι, ἔδωσαν κάπως μεγαλύτερον ἀριθμὸν, ὅπως φαίνεται εἰς τὸν πίνακα 5. Ὡς δικαιολογία δὲ τῆς προτιμήσεώς των δι' ὀλιγομελῆ μᾶλλον οἰκογένειαν, προεβάλλοντο κοινωνικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι, ὅπως π.χ. ὅτι θέλουσι νὰ δώσουσι εἰς τὰ παιδιὰ των περισσότεραν μόρφωσιν, ὅτι ἡ περιουσία, ἢ ἡ κατοικία των, εἶναι πολὺ μικρά καὶ, διότι τὰ βρέφη ἐπιζοῦσι τώρα εὐκολώτερον ἢ ἄλλοτε.

Διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους, ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν ἐρωτηθέντων γυναικῶν ὡμολόγησαν ὅτι λαμβάνουσι μέτρα πρὸς περιστολὴν τῶν ἀνεπιθυμητῶν γεννήσεων, εἰς ἀναλογία μὲχρις 86 % εἰς τὰ χωρία, καὶ ἄνω τῶν 95 % εἰς τὰς πόλεις. Τὰ μέτρα αὐτὰ ποικίλλουσι, τὰ συχνότερον δὲ χρησιμοποιοῦμενα εἶναι ἡ *διακοπὴ τῆς συννευρέσεως* ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκσπερματώσεως (coitus interruptus) καὶ τὸ *ελαστικὸν* (καπότα) διὰ τοὺς ἄνδρας. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν ἀνωτέρω ἀπεδεικνύετο μικρά, πολλὰ ζεύγη ὡμολόγησαν ὅτι τελικῶς καταφεύγουσι εἰς τὴν (παράνομον) *προκλητὴν ἔκτρωσιν*, (ἀπόξεσιν τῆς μήτρας), ἢ συχνότης τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ἀνέρχεται, παρ' ἡμῖν, εἰς δεκάδας χιλιάδων κατ' ἔτος.

Ἡθελήμενη, συνεπῶς, εἶναι ἡ περιστολὴ τῆς παρ' ἡμῖν γεννητικότητος, ἢ ὁποία τελευταίως ἔπεσεν εἰς τὴν τελευταίαν περίπου βαθμίδα, μεταξύ τῶν

Χωρῶν τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου (πίναξ 6). Διότι, ὅταν 1.000 Ἑλληνίδες φέρουν, σήμερον, εἰς τὸν κόσμον 2.193 μόνον βρέφη, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιζήσουν μόνον

Πίναξ 5. — Ἐπιθυμητὸς ἀριθμὸς τέκνων καὶ χρήσις μέτρων πρὸς περιστολὴν τῶν τυχόν ἀνεπιθυμητῶν γεννήσεων, ἐπὶ 100 ἐρωτηθέντων.

Ἡλικία μητρὸς	Ἐπιθυμητὸς ἀριθμὸς τέκνων, ἐπὶ 100 γυναικῶν		Χρήσις μέτρων ἐλέγχου γεννήσεων ἐπὶ 100 γυν.	
	Χωρία	Πόλεις	Χωρία	Πόλεις
κάτω τῶν 20	228	207	53,8	74,4
20 — 24	239	218	80,6	82,5
25 — 29	256	235	81,2	84,8
30 — 34	284	262	85,5	92,0
35 — 39	323	295	86,0	95,1
40 — 44	372	336	74,4	90,5
45 +	400	380	29,6	75,0
Σ	293	258	78,7	87,1

979 θήλεα, διὰ τὰ γίνουσι μητέρες, κατὰ τὴν ἐρχομένην γενεάν, ἀνακύπτει τὸ ἀναπόδραστον συμπέρασμα ὅτι, ἐὰν συνεχισθοῦν αἱ ροπαὶ αὐταὶ ὁ πλη-

Πίναξ 6. — Μέσος ἀριθμὸς γεννήσεων ζώντων, κατὰ οἰκογένειαν. Περίοδος 1953 — 57, ἐτήσιος μέσος ὄρος εἰς διαφόρους χώρας

Χώρα	Νεογνὰ	Χώρα	Νεογνὰ
Ἄλβανία	7,0	Γαλλία	2,7
Καναδᾶς	3,8	Βέλγιον	2,4
Ἰσραήλ	3,7	Ἰταλία	2,4
Κύπρος	3,5	Ἑλβετία	2,4
Γιουγκοσλαυία	3,2	Ἀγγλία	2,3
Ὀλλανδία	3,1	Ἑλλὰς	2,2

θυσμὸς μας ὄχι μόνον θὰ παύσῃ ἀύξανόμενος, ἀλλὰ, τουναντίον, θὰ ἀρχί-
σῃ συρρικνούμενος μετὰ τὴν πάροδον τῶν δεκαετιῶν.

Θνησιμότης

Παρήγορος και εύπρόσδεκτος υπήρξεν, ἐξ ἄλλου, ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν 25ετίαν σημειωθείσα σημαντικὴ μείωσις τῆς παρ' ἡμῖν θνησιμότητος (πίναξ 7), ἡ ὁποία, ὡς εἰκός, ἀφορᾷ κυρίως τὴν παιδικὴν καὶ τὴν πρώτην περίοδον

Πίναξ 7. — Ἑλλάς, θάνατοι, ἐπὶ 1.000 κατοίκων εἰς ἐκάστην ἡλικίαν (ἐτήσιοι μέσοι ὄροι, περὶ τὸ 1935 καὶ τὸ 1960).

Ὅμαδες ἡλικιῶν	Θνησιμότης	
	1933 - 37	1958 - 62
Ἀριθ. θανάτων ἐπὶ 1000 κατ.	104.839 15,7	62.017 7,5
0	116,5	40,0
1 - 4	20,9	2,0
5 - 14	3,7	0,5
15 - 24	5,2	0,8
25 - 44	6,7	1,4
45 - 64	14,6	7,5
65 +	67,5	55,3

τῆς ὠριμότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ βελτίωσις προέκυψεν ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν κάμψιν τῶν ἐκ λοιμωδῶν νόσων θανάτων οἵτινες, ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν 65 %, ἐπὶ τῶν ὄλων θανάτων, κατὰ τὸ 1930, κατρεκύλισαν εἰς τὸ μικρὸν μᾶλλον ποσοστὸν τῶν 12 %, σήμερον. Ἡυξήθησαν, ὅμως, ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἐκ τῶν χρονίων ἐκφυλιστικῶν παθήσεων θάνατοι, ἀπὸ 13 % εἰς 59 % ἀντιστοίχως, καὶ ἡ γενικὴ ἐκ πάσης αἰτίας θνησιμότης εὐρίσκεται ἐν ἀνόδῳ, κατὰ τὴν τελευταίαν 10ετίαν. Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς ἀνιούσης σήμερον θνησιμότητος εἶναι : αἱ ἀγγειο - καρδιακαὶ παθήσεις (ἐμφράγματα μυοκαρδίου καὶ ἐγκεφαλικά θρομβώσεις ἢ αἱμορραγίαι), αἵτινες εὐθύνονται δι' 20.000 περίπου θανάτους κατ' ἔτος (31 % τοῦ συνόλου), αἱ διάφοροι νεοπλασμοί, μὲ 10.500 θανάτους (10 %), τὰ ἀτυχήματα μὲ 6.500 περίπου θανάτους, ἡ κίρρωσις τοῦ ἥπατος, ὁ διαβήτης, τὰ πεπτικά ἔλκη κλπ., μὲ 3.000 καὶ πλέον θανάτους, κατ' ἔτος. Αἱ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνίατοι αὐταὶ παθήσεις προσβάλλουν, συνήθως, μεσήλικας καὶ γέροντας, ἐπειδὴ δὲ ἡ «γῆρανσις» τοῦ πληθυσμοῦ μας προχωρεῖ μὲ ραγδαία μᾶλλον βήματα, ἔπεται ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν θάνατοι, καὶ ἄρα τὸ σύνολον τῶν θανάτων, θὰ διογκοῦται προοδευτικῶς μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν.

Μετανάστευσις

Κατὰ τὴν μεταξὺ 1955-1964 δεκαετίαν, 540.000 καὶ πλέον Ἕλληνες ἐγκατέλειψαν τὴν χώραν μας, ὡς μόνιμοι μετανάσται, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων (86 %), ἀνῆκον εἰς τὴν ἐκλεκτὴν μερίδα (ἡλικίας 15 - 44 ἐτῶν) τοῦ ἐργατικοῦ μας δυναμικοῦ, τὸ ἕν τρίτον δὲ τούτων ἦσαν γυναῖκες τῆς ἀναπαραγωγικῆς ἡλικίας. Οἱ ἀπλοῖ αὐτοὶ ἀριθμοὶ θέτουν αὐτομάτως ὄξυ δημογραφικὸν καὶ οἰκονομικὸν διὰ τὴν χώραν μας πρόβλημα, διότι ἡ ἀποδημία, ὑφ' ἣν μορφήν διεξάγεται, συνεργεῖ εἰς τὴν μείωσιν τῆς γεννητικότητος καὶ τὴν αὔξησιν τῆς θνησιμότητος, ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, κολοβώνει τὰς ἐμφύχους πλουτοπαραγωγικὰς δυνάμεις, διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὁποίων ἡ ἔθνικὴ οἰκονομία διέθεσε προηγουμένως σημαντικὰς ἐπενδύσεις. Εἰς τὴν μακρὰν ἱστορίαν της, ἡ χώρα μας ἐγνώρισε, βεβαίως, καὶ ἄλλας «ἐπιδημίας» μεταναστεύσεων, ἡ πλέον δὲ πρόσφατος εἶναι ἐκεῖνη τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας, μὲ τὴν ὁμαδικὴν πρὸς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς μετανάστευσιν τῶν νέων ἀγροτῶν μας, καὶ τὰς γνωστὰς καταστρεπτικὰς διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἕν γένει ἐξέλιξιν τῆς χώρας μας συνεπειὰς (1).

*Πίναξ 8. — Μόνιμοι μετανάσται
ἐξ Ἑλλάδος κατ' ἔτος. Ἀπόλυτοι ἀ-
ριθμοὶ καὶ ποσοστὰ ἐπὶ 1.000 κατ.*

Περίοδος, ἔτος	Μετανάσται	ἐπὶ 1.000 κατοίκων
1905 - 14 (μ. ο)	24.703	8,5
1955	29.787	3,7
1956	35.349	4,4
1957	30.428	3,8
1958	24.521	3,0
1959	23.684	2,9
1960	47.768	5,7
1961	58.837	7,0
1962	84.054	10,0
1963	100.072	11,8
1964	105.569	12,4

1) Βλ. V. G. Valaoras, «A Reconstruction of the Demographic History of Modern Greece». Milbank Memorial Fund Quarterly, April 1960.

Πίναξ 9. — Οι δημογραφικοί συντελεστές (*) εἰς τοὺς
ἔτησιοι μέσοι ὄροι ἀναλογισθέντες ἐπὶ τῶν ἀπο-

Νομοὶ	Βρεφικὴ Θνησι- μότης	Ἐπὶ 1.000 κατοίκων				
		Γεννήσεις	Θάνατοι	Μετανά- σται	Ἵπεροχὴ Γεννήσ.	Ἐτησια Αὐξήσις
ΕΛΛΑΣ	40,1	18,3	7,6	7,5	10,7	3,2
Πρωτεύουσα	39,0	16,1	7,3	6,4	8,8	2,4
1. Ἀττικῆς	35,2	16,1	7,2	5,9	8,9	3,0
2. Βοιωτίας	27,1	16,5	6,9	1,8	9,6	7,8
3. Εὐβοίας	31,6	19,0	8,1	3,7	10,9	7,2
4. Φωκίδος	30,5	15,7	9,7	2,2	6,0	3,8
5. Φθιώτιδος	18,9	17,4	7,0	1,1	10,4	9,3
6. Εὐρυτανίας	28,3	26,9	8,4	2,6	18,5	15,9
7. Αἰτωλ. Ἀκαρ	38,4	22,3	7,1	2,3	15,2	12,9
8. Κορινθίας	31,6	16,4	8,0	5,6	8,4	2,8
9. Ἀργολίδος	32,2	17,9	7,3	3,8	10,6	6,8
10. Ἀρκαδίας	26,9	19,2	9,1	7,2	10,2	3,0
11. Λακωνίας	33,7	15,9	9,0	11,1	6,9	-4,2
12. Μεσσηνίας	33,2	17,6	7,8	7,6	9,8	2,2
13. Ἠλείας	37,5	20,8	7,4	4,5	13,4	8,9
14. Ἀχαΐας	41,1	18,4	7,7	5,3	10,7	5,4
15. Ζακύνθου	31,2	19,7	8,7	6,4	11,0	4,6
16. Κεφαλληνίας	39,1	18,1	10,5	7,3	7,6	0,3
17. Λευκάδος	56,5	18,6	10,1	6,8	8,5	1,7
18. Κερκύρας	45,8	16,3	9,5	7,9	6,8	-1,1
19. Θεσπρωτίας	35,2	21,9	5,4	24,3	16,5	-7,8
20. Ἰωαννίνων	31,9	19,2	7,8	10,9	11,4	0,5
21. Πρεβέζης	47,9	22,6	6,1	11,3	16,5	5,2
22. Ἄρτης	27,5	22,0	5,7	4,2	16,3	12,1
23. Καρδίτσης	26,0	20,9	6,1	2,5	14,8	12,3
24. Τρικάλων	30,9	20,8	6,0	6,3	14,8	8,5
25. Λαρίσης	39,2	18,7	6,4	3,9	12,3	8,4
26. Μαγνησίας	28,8	15,8	8,4	2,6	7,4	4,8

Ἀνασκόπησις κατὰ νομοὺς

Αἱ διαστάσεις τῆς σημερινῆς μεταναστεύσεως, ἡ ὁποία συνεχίζεται ἀκατάσχετος (κατὰ τὸ πρῶτον πεντάμηνον τοῦ 1965, προσετέθησαν 50.264 ἀκόμη μετανάσται, εἰς τὸ σύνολον τῶν 540.069 τῆς προηγούμενης 10ετίας), ὑπερέβησαν ἤδη κάθε ἱστορικὸν προηγούμενον (ὅπως φαίνεται εἰς τὸν πίνακα 8), καὶ ἐξουδετέρωσαν πλήρως τὴν μικράν, κατ' ἔτος, βιολογικὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ μας. Ἡ σημασία δὲ τῆς νέας αὐτῆς «κρίσεως», ἀναδεικνύεται καλ-
λίτερον εἰς τὴν κατὰ νομοὺς κατανομήν (πίναξ 9) τῶν ἀποδημούντων, ἐν συν-

νομούς τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν πενταετίαν 1959 — 1963.
τελεσμάτων τῆς ἀπογραφῆς 19ης Μαρτίου 1961

Ν ο μ ο ι	Βρεφικὴ Θνησι- μότης	Ἐπὶ 1.000 κατοίκων				
		Γεννήσεις	Θάνατοι	Μετανά- σται	Ὑπεροχὴ Γεννήσ.	Ἔτησια Αὐξήσις
27. Φλωρίνης	75,5	23,3	9,3	30,5	14,0	-16,5
28. Καστορίας	45,8	20,6	8,3	21,4	12,3	- 9,1
29. Κοζάνης	53,6	21,6	7,6	13,7	14,0	0,3
30. Πιερίας	42,4	21,8	6,5	16,3	15,3	- 0,1
31. Ἡμαθίας	41,0	18,5	6,3	7,7	12,2	4,5
32. Πέλλης	50,4	21,5	7,1	9,7	14,4	4,7
33. Κιλκίς	47,5	20,4	6,8	12,7	13,6	0,9
34. Θεσσαλονίκης	36,5	16,8	7,5	6,9	9,3	2,4
35. Χαλκιδικῆς	33,5	18,3	7,8	5,6	10,5	4,9
36. Σερρών	47,1	19,7	6,7	8,0	13,0	5,0
37. Δράμας	63,9	20,8	8,0	24,1	12,8	-11,3
38. Καβάλας	47,2	17,3	7,9	15,0	9,4	- 5,6
39. Ζάνθης	115,0	25,7	9,9	16,6	15,8	- 0,8
40. Ροδόπης	91,5	21,7	8,6	12,3	13,1	0,8
41. Ἐβρου	57,4	21,4	7,7	20,2	13,7	- 6,5
42. Λέσβου	41,8	14,5	10,0	9,3	4,5	- 4,8
43. Χίου	42,2	17,3	11,0	5,2	6,3	1,1
44. Σάμου	37,7	14,1	11,4	7,3	2,7	- 4,6
45. Δωδεκανήσου	44,9	19,5	7,8	15,7	11,7	- 4,0
46. Κυκλάδων	44,1	17,0	9,5	1,4	7,5	6,1
47. Χανίων	33,4	17,9	7,7	5,1	10,2	5,1
48. Ρεθύμνης	40,1	19,3	8,6	3,3	10,7	7,4
49. Ἡρακλείου	29,4	19,3	6,9	3,1	12,4	9,3
50. Λασηθίου	32,4	16,6	8,2	1,6	8,4	6,8

(*) Ἐλλείπου τὰ στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ἐπαναπατριζομένων μεταναστῶν.

δυσασμῶ μετὰ τὰ κύριώτερα ἄλλα δημογραφικὰ χαρακτηριστικὰ ἐκάστου νομοῦ. Δύο ἐμφανεῖς ἀδυναμίες τῶν στοιχείων τούτων πρέπει, ἐξ ἀρχῆς, νὰ τονισθοῦν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, αἱ ἀκόλουθοι: Ἀπὸ τὴν παράθεσιν τῶν στοιχείων τοῦ κατὰ νομούς βιολογικοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἔλλειπει ἐκεῖνο τῶν ἐπαναπατριζομένων μεταναστῶν, τὸ ὁποῖον, ἀτυχῶς, δὲν συλλέγεται ἀπὸ τὰς Διοικητικὰς μας Ἀρχάς. Σημαντικὴ ὅμως καὶ ἀσυγχώρητος, ὅπως εἶναι ἡ παράλειψις αὐτή, φαίνεται, ἐν τούτοις, ὅτι δὲν ἐπηρεάζει οὐσιωδῶς τὴν εἰς τὸν πίνακα διαγραφομένην κατάστασιν, διότι ἡ παρῶσυνσις τῆς μεταναστεύσεως ἐσημειώθη κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἢ τρία ἔτη, οἱ «μόνιμοι» δὲ ἐπὶ τοῦ

σιμότητα. Περισσότερον περίεργον είναι τὸ εὐρημα καθ' ὃ, εἰς 18 ἐκ τῶν 50 νομῶν, τὸ ποσοστὸν γεννητικότητος εἶναι σημαντικῶς κατώτερον ἐκείνου τοῦ

Πίναξ 10. — Κατανομή τῶν νομῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ ποσοστοῦ Γεννητικότητος καὶ Θνησιμότητος (ἐτήσιοι μέσοι ὄροι, 1959 — 1963).

Γεννητικότης	Θνησιμότης				
	— 6,4	6,5 — 7,9	8,0 — 9,9	10,0 +	Σ
— 15	1	1	3	2	7
16 — 17		6	4	1	11
18 — 19	2	6	4	2	14
20 — 21	3	5	3		11
22 +	3	1	3		7
Σ	9	19	17	5	50

μέσου ὄρου τῆς χώρας, καὶ εἰς ἴσον περίπου ἀριθμὸν νομῶν, τὸ ποσοστὸν θνησιμότητος εἶναι λίαν χαμηλόν, μὴ δικαιολογούμενον ἀπὸ τὸ εἰς αὐτοὺς ἐπικρατοῦν ἐπίπεδον βιοτικῆς καὶ ὑγειονομικῆς ἀναπτύξεως.

Πίναξ 11. — Κατανομή τῶν νομῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς βρεφικῆς Θνησιμότητος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς αὐτοὺς ἐξασκούντων Ἰατρῶν καὶ ἀνεπτυγμένων κλινῶν νοσηλείας, ἐπὶ 100.000 κατοίκων (ἐτήσιοι μέσοι ὄροι πενταετίας 1959 — 63, πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1961).

Βρεφικὴ Θνησιμότης	ΙΑΤΡΟΙ %/100.000					ΚΛΙΝΑΙ ΝΟΣΗΛΕΙΑΣ %/100.000				
	100+	75-99	50-74	— 50	Σ	500+	300-499	150-299	— 150	Σ
— 29		3	3	2	8	1	3	2	2	8
30 — 39	3	6	8	3	20	4	2	11	3	20
40 — 49	1	2	9	2	14	2	7	3	2	14
50 — 59			1	3	4			3	1	4
60 +			2	2	4			3	1	4
Σ	4	11	23	12	50	7	12	22	9	50

Τοῦτο ἀποδεικνύεται καλλίτερον εἰς τὸν πίνακα 11, ὅπου κατατάσσονται οἱ νομοὶ τῆς χώρας, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς βρεφικῆς θνησιμότητος καὶ τῶν εἰς ἕκαστον νομὸν ἐξασκούντων Ἰατρῶν, ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν ἀνεπτυγμένων

ήδη κλινών νοσηλείας άφ' έτέρου (έτήσιοι μέσοι όροι πενταετίας 1959 - 63). Είναι γνωστόν, επί του προκειμένου, ότι ή βρεφική θνησιμότης άποτελεί ένα τών πλέον εύαισθητών δεικτών, διά τήν έκτίμησιν του ύγειονομικού επίπεδου τών κατοίκων, οί άριθμοί δέ τών 'Ιατρών και τών κλινών νοσηλείας, δίδουν τó μέτρον τής κατά τόπους ύγειονομικής αναπτύξεως. Άλλ' άπουσιάζει και εις τήν σύγκρισιν αύτήν, τó αναμενόμενον στοιχείον τής όμοσχετίσεως, άφού εις πολλούς νομούς, με έλαχίστους 'Ιατρούς και νοσηλευτικές κλινας, ή βρεφική θνησιμότης εύρίσκεται εις άδικαιολογήτως χαμηλόν επίπεδον.

Συμφώνως πρός τά υπό τής *Παγκοσμίου 'Οργανώσεως 'Υγείας* διδόμενα πρότυπα, χρειάζονται 100 περίπου 'Ιατροί και τουλάχιστον 500 κλιναι νοσηλείας, επί 100.000 ανθρώπων, διά νά επιτευχθῆ κατάστασις *έπαρκείας* διά τās Ιατρο-νοσηλευτικές ανάγκας πληθυσμού τινος. Εις τήν χώραν μας, όμως, μόνον 4 νομοί ίκανοποιούν τó κριτήριον τής 'Ιατρικής έπαρκείας και 7 νομοί έκείνο τής έπαρκείας κλινών νοσηλείας, ενώ εις τους λοιπούς, παρουσιάζεται άνεπάρκεια 75%, 50% ή και κάτω του 50% του άπαιτουμένου άριθμού (1). Τó εύρημα, έξ άλλου, καθ' ό εις 28 από τους 50 νομούς, ή βρεφική θνησιμότης είναι μικροτέρη έκείνης τής τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης, φαίνεται μάλλον άπίθανον, διότι έκεί, ή πληθώρα τών μέσων Ιατρο-θεραπευτικής περιθάψεως, θα έπρεπε, κατά τεκμήριον, νά έξασφαλίζη τήν μικρότεραν εν 'Ελλάδι βρεφικήν θνησιμότητα. Τó προκύπτον συμπέρασμα ύποδηλοί ότι, άτυχώς, ή βρεφική παρ' ήμιν θνησιμότης, ως έλλιπώς καταγεγραφομένη, δέν άντανακλά με άκρίβειαν, τó εις τους διαφόρους νομούς έπικρατούν ύγειονομικόν και βιοτικόν επίπεδον τών κατοίκων.

Οί από τους διαφόρους όμως νομούς άποδημούντες, φαίνεται ότι καταγράφονται κατά πλέον αξιόπιστον τρόπον, ή κατανομή δέ τών νομών, αναλόγως του άριθμού τών άποδημούντων (έτήσιος μέσος όρος μεταναστών επί 1.000 κατοίκων, κατά τήν πενταετίαν 1959 - 1963), εν συνδυασμῶ με τó ποσοστόν έτησίας αύξήσεως του πληθυσμού των, δίδεται εις τόν πίνακα 12. Εις τήν κατάταξιν αύτήν έμφανίζεται άρνητική, μεταξύ τών δύο μεταβλητών, συσχέτισις, διότι νομοί με Ισχυράν, κατ' έτος, μεταναστευτικήν κίνησιν, μετεπήδησαν, ήδη, εις τήν άρνητικήν φάσιν του ποσοστού έτησίας αύξήσεως του πληθυσμού των. Μόνον εις τρεις νομούς τής χώρας μας, τó εκ τής ύπεροχής τών γεννήσεων επί τών θανάτων πλεόνασμα, παραμένει, μετά τήν άποδημίαν, εις τó άνεκτόν επίπεδον του 1% κατ' έτος. Εις 15 άλλους, ή έτησία αύξησις κυμαίνεται μεταξύ 0,5 έως 0,9% κατ' έτος, εις 19 άλλους, ή αύξησις περιωρίσθη μεταξύ 0 και 0,5 και, τέλος, 13 νομοί χάνουν μέρος του πληθυσμού των με τήν πάροδον τών έτών. Κατά συνέπειαν, ή άποδημία άποτελεί τόν άποφασιστικόν επί του προκειμένου παράγοντα, ή έντασις δέ αύτής κατέστη έπι-

1) 'Η άνεπάρκεια αύτη είναι πλασματική, λόγω πληθωρισμού Ιατρών και νοσηλευτικῶν κλινῶν εις τους νομούς 'Αττικής και Θεσσαλονίκης. Εις τó σύνολον τής χώρας, άμφότεροι οί άριθμοί τών Ιατρών, δηλαδή, και τών κλινῶν νοσηλείας κείνται περι τó επίπεδον *έπαρκείας*.

κίνδυνος, από δημογραφικής απόψεως, ιδίως, εις τούς άκριτικούς νομούς τής χώρας, οΐτινες φαίνεται ότι άπογυμνούνται, με γοργόν ρυθμόν, εκ τών έναπομενόντων υγιών στοιχείων του δημογραφικού αυτών δυναμικού.

Τα συμπεράσματα, από την στοιχειώδη αυτήν δημογραφικήν ανάλυσιν, είναι σαφώς δυσμενή και δυσοίωνα δια τó μέλλον τής χώρας μας. Από τήν μίαν πλευράν, ή γεννητικότητα του Έλληνικού λαού κατήλθεν εις άνεπίτρε-

Πίναξ 12. — Κατανομή τών νομών τής Ελλάδος, αναλόγως του ποσοστού τών κατ' έτος άποδημούντων και τής αύξήσεως του πληθυσμού, επί 1.000 κατοίκων. (έτήσιοι μέσοι όροι 1959 — 1963).

Μετανάσται ‰	‰ έτησια αύξησης πληθυσμού				
	10 +	5 - 9	0 - 4	Άρνη- τική	Σ
0 - 4	3	10	3		16
5 - 9		4	12	3	19
10 - 14		1	2	1	4
15 - 19			2	4	6
20 +				5	5
Σ	3	15	19	13	50

πτα πλέον επίπεδα, άπειλούσα τον πληθυσμόν μας με προοδευτικήν μείωσιν, άντι τής έπιβαλλομένης μικρᾶς αλλά συστηματικῆς αύξήσεως, με τήν πάροδον τών δεκαετιών. Η προϊούσα δε αυτή κολόβωσις του αριθμού τών κατ' έτος γεννήσεων, φαίνεται ότι διενεργείται με τó παράνομον, άπάνθρωπον και άντικοινωνικόν μέτρον τών *προκλητῶν εκτρώσεων*, δια τήν άμεσον καταπολέμησιν του όποιου ούδαμόθεν άναμένεται άντίρρησης. Διαφωνία, πιθανώς, θα ύπάρξη δια τήν άνάληψιν συστηματικῆς, ύπό του Κράτους και του Ίατρικού σώματος, διαφωτίσεως τών νέων συζύγων, εις τó πρόβλημα του καταλλήλου προγραμματισμού τής οικογενείας των, ή επίλυσις του όποιου άπεδείχθη ότι είναι, σήμερα, παγκοίως έπιθυμητή, παρ' ήμίν, άλλ' έπιχειρείται, προς τó παρόν, με πρωτόγονα και, εν πολλοίς, καταστρεπτικά δια τήν υγείαν και τήν οικονομίαν του Έθνους μέσα. Άς σημειωθῆ, επί του προκειμένου, ότι εις όλας σχεδόν τας πολιτισμένας χώρας, ή έπιθυμία τών άνδρογύνων, δια τόν προγραμματισμόν τής οικογενείας των, εύρίσκει τήν πρόθυμον και δωρεάν συμπαράστασιν του Κράτους και τής έπιστήμης.

Η δευτέρα πλευρά του προβλήματος άφορᾶ τó όξύ πρόβλημα τής μεταναστεύσεως, τó όποίον, ασφαλώς, άντανакλᾶ πολιτικήν, οικονομικήν και κοινωνικήν καχεξίαν τής χώρας μας. Τó πρόβλημα κατέστη ήδη κρίσιμον δια

τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν καί, σχεδόν, ἐξουθενωτικὸν διὰ τοὺς ἀκριτικοὺς νομοὺς, ἀπαιτεῖ δὲ τὴν ἄμεσον προσοχὴν τοῦ Κράτους μας καὶ σύντονα καὶ δραστικὰ μέτρα διὰ τὴν καταπολέμησίν της.

Ὡς πρῶτον βῆμα, πρέπει νὰ θεσπισθῇ ἡ ἔγκαιρος καὶ πλήρης συλλογὴ τῶν στοιχείων τῆς ἀμφιδρόμου μεταναστεύσεως, τῶν ἀποδημούντων δηλαδὴ καὶ τῶν ἐπαναπατριζομένων, μεθ' ὧν τῶν ἀναγκαιούντων δημογραφικῶν χαρακτηριστικῶν των. Νὰ ἐπεκταθῇ, κατόπιν, πρὸς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ πολυδύναμος καὶ δυνατικῶς στιβαρὰ κοινωνικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους, διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ, συντόμως, τὸ στίγμα τῆς εἰς τινες νομοὺς ἐπικρατούσης ἀκόμη *μεσαιωνικῆς* βρεφικῆς θνησιμότητος, καὶ ν' αὐξηθῇ ἐπαρκῶς τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων, ὥστε νὰ παύσῃ ὑφιστάμενος ὁ ἀπαράδεκτος, σήμερον, διαχωρισμὸς τῶν πολιτῶν, εἰς «πρώτης» καὶ «δευτέρας τάξεως» Ἕλληνας !